

Megmentett műkincsek 2018

A Magyar Képzőművészeti Egyetem Restaurátor Tanszékének végzős hallgatói évről évre garantált közönségsikert aratnak a Magyar Nemzeti Múzeum (MNM) tárlatán. Szeptember 23-ig most huszonegy diplomamunkát láthatunk az ez évben végzett festő-, faszobrász- és kőszobrász-restaurátor művészeknek, és fa-bútor, fém-ötvös, papír-bőr, textil-bőr szakos hallgatóknak köszönhetően. A kiállított munkákat *Zsámbéki Anna*, az MNM Országos Restaurátor és Restaurátorképző Központ főosztályvezetője válogatta. Az egyes tárgyak mellett elhelyezett tablók szöveges és képes ismertetői segítségével a helyreállítás lépései is végigkísérhetők. A modern technika bevetésével feltárt titkokat is megismerhetjük, amelyek még a szakértők számára is meglepetéseket tartogattak.

A legrégebbi tárgy-együttes – egy vánkös-ív, egy járomborítás és különféle lószerszám-elemek – a Csillaghegyi Strandfürdőnél végzett ásatásokból, a II. századból, egy római kori kocsi-sírból származik. A földlabdát előbb röntgenvizsgálatnak vetették alá, ahol kirajzolódott a rozsdá borította féمبرakásos felület, a vasból, bronzból és ólomból való mértani mintáival. (A sugarak csak az utóbbi fémen nem hatolhattak át.) A leletek rendeltetésszerű használatát jól szemlélteti egy korabeli kódombormű, amely utasokat szállító ekhós szekeret ábrázol, bakon ülő kocsisal és kísérő lovassal. A Budapesti Történeti Múzeum tulajdonát képező kisebb-nagyobb tárgyakat *Mile Balázs* hozta rendbe.

Az ókorból a barokk korig ugorva: fővárosunk első köztéri szobraként tartják számon azt az 1702-es kegyoszlopot, amelyet a pestisjárvány idején állítottak hálából a budai Krisztina téren. A mészkőből faragott, a földgolyón álló és a bűn kígyóját taposó Mária alakja a szeplőtelen fogantatást testesíti meg. 1927-ben került a Fővárosi Képtár szoborgyűjteményébe. Eredeti helyén 1928-tól a *Fischer Antal* kőfaragó készítette másolata áll. *Pusztai Barbara* most az eredeti alkotás kék és piros színeit is helyreállította.

A sokrétű tárlat sokszínű plakátja a bejáratnál

(MNM – Rosta József felvételei)

A görögkeleti ortodox szertartási rend kegytárgyai javarészt szintén a XVIII. századból valók. Így például egy Csodatévő Szent Miklós-mellkép (baljában csukott evangélium, jobbával áldást oszt). A *Nagymihályi Géza* által Nagydoboson gyűjtött ikon a nyíregyházi Görögkatolikus Egyházművészeti Gyűjtemény tulajdona. *Hallai Laura Judit* újította fel. Az egész alakos ikon-pár Szent Péter apostol és Szent Márk evangélista ábrázolásával eredetileg a kantorjánosi régi fatemplom ikonosztázaához tartozott, de annak lebontása után az új épület padlására került. Az alakok mögötti háttérrel ezüstözték, aztán sárga lüszterrel vonták be az aranyló hatás eléréséhez. Az ismeretlen mester alkotása *Mátyás Viktória* Beatrix jóvoltából most a régi fényében ragyog. *Alexander Ponehalszki* máramarosi ikonfestő Királyok imádása című (1760-80) olajjal festett fatáblája magántulajdon. Csak infravörös felvételen olvasható a kép bal felső részén, fekete alapon fekete cirill betűs román felirat: „*Nașterea lui Jisus Cristos*” (Jézus Krisztus születése). A háttér cserfalevélmintás, aranyat utánzó sárga lüszter réteggel fedve (*Boldizsár Dóra* állította helyre). Névtelen népi mesterek remeklése a barokk baldachinos útmutató, két oldalán festett Istenszülő és Keresztre feszítés ikonokkal, faragott babérlevelekkel díszített keretben. Szakértők szerint a sósfüredi (Šarišský Štiavnik) templom Keresztre feszítés oltárképe, a rózsadombi (Bodružal) temp-

Barokk női selyemcipellő pár (XVIII. század I. fele)

lom 1794-es ikonosztáza, valamint az azzal egyidős oltárkép és az abaujszolnoki baldachinos képek festőjével azonos mester műve lehet. A felújítás *Pacsika Mária Lilla* és *Polyák Zsófia* közös munkája. Ez az útszéli szentkép a selyebi görögkatolikus parókia tulajdona.

A kiállított XVIII. századi aranyozott ezüst kelyhet domborított és cizellált talpába vésett görög felirata szerint eredetileg a tokaji egyházközségben használták. Növénymintás és puttós, arany- és ezüstszállakból készült rátéeteivel *Mile Balázs* renoválta. A mű a Magyar Ortodox Egyházi Múzeumé.

Az ezekkel egyidős, ámde világi jellegű használati tárgyakkól XVIII. század eleji egy pár csinos női cipellő, selyem felsőrésszel és bőrtalppal, fa sarokkal és papír kombinálásával, az Iparművészeti Múzeumból. Közülük a kék mindmáig megőrizte élénk színét, a rózsaszín textília viszont teljesen kifakult, és ezen *Mór Anikó* sem tudott segíteni. Férfiasan erőteljes harci légkört árasztanak a balkáni barokk díszfegyverek, köztük a méteres vascsövű spanyol (Miquelet-típusú) kovás puska, tusán kecskebőrrel bevont jávorfából faragva, arany és ezüst berakással, *Hargitai Ottó* gondozásában. Ugyanennek a múzeumnak gyűjteményét gyarapítja a francia kovács el-sütőrendszerű pisztoly, diófa ágyazatán ezüst, korall és üveg díszítményekkel. Ezüst berakásos csövéből nem lőtték ki az utolsó töltényt. A bent rekedt ólomgolyót, amelyet a puskaporral és a fojtással együtt biztonsági okokból távolítottak el, Röntgen-radio-gráfiai felvétel „leplezte le”. Újjászületését *Balogh Imrének* köszönheti.

Balkáni díszpisztoly (XVIII. század), háttérben ásatási leletek (II. század) és ezüst kehely (XVIII. század)

Mindmáig rejtegette a maga titkát az az Iparművészeti Múzeum 1790-1810 között készült, diófából faragott házipatika-szekrénye is, amelynek értékét tovább fokozzák a benne megőrzött, szárított gyógynövények, titkos receptek szerint kevert tinktúrák, extraktumok és por vagy viaszos állagú egyéb medicina. Röntgenfelvétel alapján kiderült, hogy a célszerű bútor lábazati részében titkos zárszerkezettű fiók bújik meg. Az egykori mester igényességét dicséri, hogy a váz fémalkatrészei többféle vasból és sárgaréz ötvözetből valók, díszpajzsa ezüsből és rézből kombinált. Kézügyességét az elefántcsontból esztergályozott fiókgombok valamint a műtárgy sarkait díszítő rozetták bizonyítják. A szekrény belsejéhez, a feliratozáshoz és csomagoláshoz tucatnyi féle díszpapírt használtak. A kétszárnyú ajtó belső felén, ovális mezőben, festett férfi- és nőalak látható ókori öltözékben és környezetben, a gyógyítást jelképező kígyókkal. Az igencsak összetett helyreállítást *Miklós Marcell* végzete el.

Kortársi „vizekre evezve”, a városligeti Olof Palme sétányon áll *Erdey Dezső* bronzból öntött, közel életnagyságú *Vízhordó* fiúja (1931), amelynek alig

Barokk Mária-szobor, faragott tölgyfa parasztláda és kortárs secco-részlet

fél méteres előtanulmányát ólom-antimón ötvözetből készítette a mester. *Hargitai Ottó* újította fel a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria számára. Sajátos jellege miatt nem szerepelhet a tárlaton, ezért csak azonos méretű, színes óriásfotókon és dokumentumfilmen lehet bemutatni *Kemény György* kb. 48,5 négyzetméteres seccóját. A 2011-ben védetté nyilvánított falikép 1970-71 folyamán készült a Ferenciek tere 11. alatti társasház egyik lakásának egykori cselédszobájában. Ez az alkotás annak idején *Kenedi János* ösztönzésére született meg, aki *Bence Györggyel* bérelte *Kőszeg* Ferenctől a helyiséget. Ő kérte fel a sokrétű alkalmazott grafikust, a hazai pop-art megkerülhetetlen személyiségét az elkészítésére. *Kemény* a szoba minden részét telefestette a mennyezettől a fűtőtesteken és csöveken át az ablakbélletig, csak az ágy, vagy a szekrény helye maradt üresen. Az ikonográfiai programot hónapokon keresztül a művésszel együtt találták ki. Az akkori demokratikus ellenzék nézeteit tükrözi, a kor jellegzetes jelképeivel, a „virággyerekek” békevágyától az anarchista szimbólumokig. Akad itt egybefonódott jing-jang vagy nap-hold embléma és vadnyugati colt éppúgy fellelhető, mint – a feliratok között tallózva – cirill betűs *Szolzsenyicin* név és „Kino glaz” a tévé jelölésére. Ott olvasható németül a „Für sich” (saját magának) ajánlás és a „Klassenbevußtsein” (osztályöntudat) mozgalmi lózung. Az ajtó melletti sarokban pedig egy dedikáció csupa nagybetűvel: „BENCÉNEK, KENED/INEK KŐSZEGNÉL/FESTETTE KEMÉN/Y A ZÚR 1970-IK ÉS 1971-/IK ESZTENDEJÉBEN”. Természetesen nem maradtak el a szobában forgó személyek portréi sem, világhírű korabeli pop-sztárokkal keveredve... A Wallkyd-festék szerencsére nem oldódik vízben, ezért nedves szivaccsal tisztítható, *Kemény György* pedig személyesen segíti a helyszínen a hiányzó részletek pótlásában is *Farkas Bianka*, *Hallai Laura* Judit, *Mátyás Viktória* Beatrix és *Pintea Alíz* Ráchel munkáját.